

## PРАВНА REGULATIVA PRIVATNE BEZBEDNOSTI NA PROSTORIMA NEKADAŠNJE SFRJ, SA OSVRTOM NA POSLEDNJE PROMENE U SRBIJI

Prof. dr. Željko Nikač<sup>1</sup>, prof. dr. Nedžad Korajlić<sup>2</sup>, prof. dr. Jasmin Ahić<sup>2</sup>,  
mr. sc. Maida Bećirović<sup>3</sup>

<sup>1</sup> Kriminalističko-policijska akademija Beograd  
<sup>2</sup> Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu  
<sup>3</sup> FIPA - Agencija za strane investicije u BiH

Adresa za korespondenciju:  
Željko Nikač  
Kriminalističko-policijska akademija Beograd  
Cara Dušana 196  
11080 Zemun  
zeljko.nikac@kpa.edu.rs

Copyright © 2013 Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu

### Sažetak

*Predmet ovog rada je delimična uporedno-pravna analiza propisa iz oblasti privatne bezbednosti na prostorima nekadašnje SFR Jugoslavije, tačnije bivših jugoslovenskih republika danas nezavisnih država i sa posebnim osvrtom na novele propisa u Srbiji. U metodološkom smislu u radu dominiraju pravni metodi - normativni i uporedni, uz uvažavanje ostalih metoda naučnog istraživanja. U smislu sistematike rada u uvodnom delu je najpre dat osvrt na pojam bezbednosti i podsistem privatne bezbednosti, te subjekte bezbednosne zaštite lica i imovine i njihovu delatnost. Dalje sledi osvrt na važnije međunarodno-pravne izvore privatne bezbednosti, kao što su: međunarodno pravo, Međunarodni Kodeks ponašanja za privatne bezbednosne kompanije, pravni propisi SE i pravna regulativa EU. Centralni deo referata zauzima izlaganje o pravnim osnovama bezbednosne zaštite lica i imovine u nekadašnjoj SFRJ, zatim u ex YU republikama danas nezavisnim državama i, na kraju, nedavno usvojenim propisima u Republici Srbiji. Srbija je poslednja zemlja u okviru nekadašnje države koja je usvojila nove propise u oblasti privatne bezbednosti - Zakon o privatnom obezbeđenju i Zakon o detektivskoj delatnosti. U narednom periodu od 6 meseci očekuje se usvajanje podzakonskih akata za implementaciju propisa, nakon čega je su moguće ocene početnih rezultata i iskustava u primeni normi prava privatne bezbednosti.*

**Ključne reči:** *privatna bezbednost, SE i EU, pravo privatne bezbednosti u nekadašnjoj SFRJ, ex YU republikama i novele propisa u Srbiji.*

## 1. UVOD

Savremeni svet na početku III milenijuma karakterišu izuzetni uspjesi na polju nauke, tehnike i tehnološkog razvoja, pa s tim u vezi i zahuktali procesi globalizacije, urbanizacije i industrijskog razvoja. Sa svoje strane to je dovelo do visokog stepena duhovne kulture, materijalnog napretka čovečanstva i dalo druge pozitivne efekte.

S druge strane, tehničko-tehnološki napredak je imao za posledicu i veliki stepen *kriminala* i druge brojne bezbednosne izazove i rizike. Posebnu opasnost predstavlja *terorizam* koji je eskalirao posle poznatih terorističkih napada 11. septembra 2001. godine u SAD, kao i nakon nedavnih terorističkih akata u Rusiji. U istoj ravni su i organizovani kriminal, korupcija i drugi najteži pojavnici oblici kriminala koji ozbiljno urušavaju temelje ljudskog društva, civilizacijske tekovine i arhitekturu čitave međunarodne zajednice. Pored akata kriminalne prirode velika opasnost zajednici pretili od požara, eksplozija, akcidenata i drugih *vanrednih situacija*, posebno što je u svetu danas veliki broj „prljavih“ tehnologija i opasnih materija.

U odgovoru na ove izazove države angažuju raspoložive resurse, bezbednosne potencijale i druge kapacitete i ostvaruju različite oblike saradnje u međunarodnoj zajednici. Kao oficijelni organi država u suzbijanju navedenih pojava prevashodno se angažuju *policija, službe bezbednosti, jedinice za vanredne situacije* i drugi subjekti. Međusobna saradnja i udruživanje država omogućava da se znatno lakše i efikasnije odgovori na pomenute izazove i rizike, te otklone posledice koje su po pravilu velike i imaju međunarodnu dimenziju. U zaštiti imovine, lica, poslovanja i drugih vrednosti u većini razvijenih država već dugo ekzistira privatni sektor bezbednosti, koji je ponudio dopunski alternativni model zaštite i bezbednosti. Ovaj sektor ima veoma dugu tradiciju u SAD, Velikoj Britaniji, Francuskoj i drugim razvijenim zemljama, pa je čak postao sastavni deo šire bezbednosne zajednice.

*Privatni sektor bezbednosti* je komplementaran javnom (državnom) sektoru i njegovim specijalizovanim službama, jer je umnogome rasteretio policiju i preuzeo brojne manje složene poslove ali veoma važne za bezbednost u zajednici. Kao ravnopravan partner privatni sektor bezbednosti je *podsystem sistema bezbednosti* i obuhvata više oblasti, kao što su su: *fizička, tehnička, protivpožarna i protivdiverziona zaštite, zaštita na radu* i dr. (Nikač, 2013, str. 11-15). U razvijenim zemljama privatni sektor bezbednosti je veoma popularan i njemu su povereni brojni važni poslovi, dok su status, profesionalni standardi za rad i ostala sistemsko-pravna pitanja rešeni adekvatnim pravnim normama. Tako se u većini država starog kontinenta primenjuju norme *SE* i *EU*, dok države aplikanti za članstvo slede postupak harmonizacije propisa i primene aktuelne pozitivne prakse u ovoj oblasti. Normativno-pravna regulativa za rad sektora privatne bezbednosti je od izuzetne važnosti i neophodan preduslov za zakonito obavljanje ovih poslova, a pre svega pretpostavka uspešne organizacije i poslovanja privrednih subjekata u svakoj zajednici.

Na identičan način bivše republike članice nekadašnje *SFR Jugoslavije*, danas samostalne i nezavisne države, regulisale su oblast privatne bezbednosti i usvojile određene norme i međunarodne standarde, te donele pojedine zakone i podzakonske akte u ovoj oblasti. Poslednja u ovoj grupi je bila Republika Srbija koja je nedavno usvojila Zakon o privatnom obezbeđenju i Zakon o detektivskoj delatnosti.<sup>1</sup> Ne treba posebno ukazivati koliki je značaj pravne regulative ove veoma osetljive oblasti, pa ćemo samo podsetiti na važnost izgradnje standarda, profesionalizaciju, edukaciju kadrova i razvoj stručne prakse. Pretpostavka je da će novousvojeni propisi u Srbiji doprineti boljoj *saradnji javnog i privatnog sektora bezbednosti*, ravnopravnim i partnerskim odnosima, na dobrobit zajednice i građana, jer je bezbednost nedeljiva kategorija i zajednički interes svih u društvu.

## SAVREMENI KONCEPTI BEZBEDNOSTI, SA OSVRTOM NA PRIVATNU BEZBEDNOST

### Pojam bezbednosti, opšte

Bezbednost je višedimenzionalni i složeni pojam koji nije imao isto značenje kroz istoriju ljudskog društva, pa su pojmovno određenje i sadržaj različiti u tradicionalnim i savremenim konceptima. Tako se *bezbednost* kao kategorija najčešće određuje kao vrednost, potreba i interes, zatim stanje, funkcija, organizacija i sistem, u subjektivnom i objektivnom smislu i na druge načine. (Nikač, Pavlović, 2012, str.1-10).

U zavisnosti od sadržine u doktrini i praksi egzistiraju različiti *koncepti* bezbednosti, kao što su: a) državna i javna bezbednost, b) međunarodna, nacionalna i kolektivna, v) unutrašnja i međunarodna, g) bezbednost pojedinca (čoveka) i zajednice i dr. (Gaćinović, 2007, str. 3-23). Pojam sistema bezbednosti obuhvata elemente kao što su: cilj, snage i sredstva za ostvarenje cilja, struktura sistema, aktivnosti i funkcije strukturalnih elemenata radi ostvarivanja cilja. Osnovna *funkcija* sistema bezbednosti je preventivna, jer samim svojim postojanjem i saznanjem da postoji on predstavlja snažan istrument odvracanja. (Keković, 2009, str. 72-74). U slučaju posledice ili neželjene radnje, sistem reaguje represivno u cilju eliminacije uzroka i nosilaca opasnosti.

Sistem bezbednosti ostvaruje svoju funkciju preko brojnih oblika, vidova i aktivnosti i, s tim u vezi, podsistema kao što su: policijski, obaveštajno-bezbednosni, *podsystem* privatne bezbednosti i dr. (Nikač, 2007, str. 79-95). Sistem privatne bezbednosti kao podsistem u okviru celokupnog sistema bezbednosti obuhvata mere i radnje bezbednosne zaštite vrednosti koje se štite, kao što su imovina, lica i poslovanje pravnih i fizičkih subjekata, proaktivno i reaktivno delovanje. Kao sistem privatna

<sup>1</sup> „Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 104/13, Beograd, 2013.

bezbednost ima pak svoje podsisteme: fizičkog, tehničkog, protivpožarnog i drugih oblika obezbeđenja i zaštite (životna sredina, rad i radno mesto) i bezbednosnog menadžmenta.

U SAD i drugim razvijenim zemljama prihvaćen je kritički osvrt na tradicionalni koncept bezbednosti koji u prvi plan ističe državu i njene organe, pa se iznosi mišljenje da takvo shvatanje nije primereno savremenim bezbednosnim izazovima i da bezbednost treba posmatrati znatno svestranije i šire. U skladu sa tim fokus tradicionalnog koncepta bezbednosti pomera se sa države, njene teritorije i granica na moderni pristup pojedincu i zajednici. (Mijalković, 2009, str. 85-90).

### **Privatna bezbednost – pojam, karakteristike i subjekti**

Privatna bezbednost doživljava procvat u drugoj polovini XIX veka u Evropi i SAD kada su osnovane prve privatne bezbednosne (Eugene-Francois Vidocq, 1832 Paris) i detektivske kompanije (Allan Pinkerton, 1850 Chicago). Poslovni moto (logo) čuvene Pinkertonove agencije je bio „*We never sleep*”, tako da ova i druge kompanije posluju i danas u SAD i zemljama širom sveta. (Pavlović, 2011, str. 21-23).

Sektor private bezbednosti je značajno dobio na zamahu između dva svetska rata, a posebno nakon II svetskog rata kada je povećana potreba za zaštitom života, imovine i ostalih vrednosti koje policija nije mogle da zaštiti u celosti. Tako se pri industrijskim korporacijama osnivaju *samostalne službe obezbeđenja i profesionalne agencije* identične namene. Ilustracije radi, na prostorima nekadašnje (Kraljevine) Jugoslavije bilo je nekoliko firmi kao što su: „Mikton“, „Policijsko-detektivski biro Bezbednost“, „Kredit-inform, trgovački obaveštajni i inkaso zavod“, „Zavod Hermes“, „Bezbednost – Zavod za čuvanje stanova i prostorija“ i dr. (Talijan, 2008, str. 40-62).

*Pojam privatne bezbednosti* je različito određen u doktrini i praksi i zavisno od pojedinih zemalja, preovlađujućih pravnih sistema i posebno zavisno od stavova autora. Za potrebe ovog referata opredelili smo se za kategorijalno-pojmovno određenje prema kojem je privatna bezbednost „planska i organizovana samostalna ili zajednička delatnost i funkcija pojedinaca, organizacija, privatnih ili profesionalnih agencija, usmerenih na sopstvenu zaštitu ili zaštitu drugih, kao i zaštitu odgovarajućih lica, prostora, objekata, poslovanja ili delatnosti, a koji nisu pokriveni ekskluzivnom zaštitom državnih organa.“ (Daničić, Stajić, 2008, str. 14-20). Na identičan način i drugi autori određuju pojam privatne bezbednosti sa napomenom da je u pitanju posebna grana bezbednosti koja „putem pojedinca, organizacija, privatnih ili profesionalnih kompanija, osigurava ličnu zaštitu ili zaštitu drugih, kao i zaštitu odgovarajućih visoko pozicioniranih ličnosti, prostora, poslovanja, a koji nisu u nadležnosti državnih organa.“ (Kržalić, 2009, str. 10-13). Pojedini autori sa prostora

nekadašnje SFRJ idu i dalje, pa navode da postoje širi i uži pojam privatne bezbednosti.<sup>2</sup>

Dakle, pod pojmom privatne bezbednosti podrazumevamo *pružanje usluga bezbednosti* koje vrše kompanije u privatnom vlasništvu ili same te usluge, na zahtev privatnih lica ili organizacija u privatnom vlasništvu.

*Karakteristike* sektora privatne bezbednosti su brojne, ali sa stanovišta teme i auditorijuma ističemo one vezane za osobine i funkcionisanje ovog sektora. Tako se ističu ugovorni odnosi između staranaka, konkurentnost, fleksibilnost, neadekvatan društveni status i dr. Opšte pravilo u razvijenom svetu je da je ugovor zakon za stranke i na tržištu vlada uglavnom fer utakmica, ali je ponegde prisutna nelojalna konkurencija, voluntarizam, ilegalna praksa i slične pojave koje narušavaju ugled sektora privatne bezbednosti.

*Subjekti* privatne bezbednosti se u literaturi dele po različitim kriterijumima zavisno od preovlađujućeg pravnog sistema, stavova pojedinih autora i drugih razloga. Kao osnovni kriterijumi uzimaju se oblast delovanja, vrste usluga i unutrašnja organizacija, na osnovu kojih se kao subjekti privatne bezbednosti navode: a) privatne vojne kompanije (*Private Military Companies*), b) privatne bezbednosne kompanije (*Private Security Companies*) i v) privatne vojno-bezbednosne kompanije (*Private Military-Security Companies*). (Nikač, Pavlović, 2012, str. 21-35). Dodajemo da pojedini autori navode da u ovu podelu ulaze i *plaćenici* ali se sa tim stavom ne slaže većina eksperata, jer su plaćenici od ranije poznati široj i stručnoj javnosti i njihov status je određen međunarodnim dokumentima.<sup>3</sup>

Mišljenja smo da je jedan od najvažnijih kriterijuma razlikovanja kompanija (subjekata) privatne bezbednosti upravo njihov rad na komercijalnoj osnovi, na osnovu kojeg pružaju vojne, bezbednosne i srodne usluge na komercijalnoj osnovi i ostvaruju *profit*. (Schulz S, Yeung C, 2005, p.1-3). U pogledu oblasti rada *privatne vojne kompanije* su kao formacije poznate od ranije, negde od sredine minulog veka i tada su ih činili bivši pripadnici britanskog SAS (*Special Air Service*).<sup>4</sup> *Privatne bezbednosne kompanije* deluju defanzivno (pasivno) i pružaju bezbednosno-zaštitne usluge, koji poslovi su regulisani i kontrolisani na isti način za sve privredne subjekte. (Brooks D, Rathgeber S. Lee, 2008, p.18-20). Pravni status, poslovanje i druga pitanja uglavnom se regulišu nacionalnim zakonodavstvima, što je posebno naglašeno

<sup>2</sup> Više: Kesić Z, *Privatni sektor u kontroli kriminaliteta*, Dosije studio, Beograd, 2009, str. 11–15.

<sup>3</sup> Više: The International Convention against the Recruitment, Use, Financing, and Training of Mercenaries, G.A. Res. 34, U.N. GAOR, 44th Sess., Supp. No. 43, at 590, U.N. Doc. A/44/43 (1989), Article 1; Protocol Additional to the Geneva Convention of 12 August 1949, relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts, Geneva, ICRC, 1977, Article 47, Mercenaries.

<sup>4</sup> Šire: Brien O, Kevin A, „PMCs, Myths and Mercenaries: The Debate on Private Military Companies“, Royal United Service Institute Journal, February 2000. Dostupno na: <http://www.asisonline.org/stat10.html>.

među državama članicama EU sa izuzetkom Austrije i Češke. (Pavlović G., 2011, str. 319-332).

U našim uslovima pod ovim kompanijama se podrazumevaju privatne agencije za fizičko i tehničko obezbeđenje lica i imovine, kao i privatne detektivske agencije koje su danas u ekspanziji.

## MEĐUNARODNO-PRAVNI IZVORI U OBLASTI PRIVATNE BEZBEDNOSTI

### Međunarodno pravo i srodne grane prava

Pravo privatne bezbednosti je u izvesnoj meri povezano sa međunarodnim pravom i pojedinim njegovim granama, koji predstavljaju pravni izvor za ovu relativno mladu granu prava u svetu i na prostorima nekadašnje SFRJ.

*Međunarodno javno pravo* je najšira oblast i temelj međunarodnog prava, koje u nedostatku normi unutrašnjeg prava predstavlja oslonac Pravu privatne bezbednosti u nastanku. U tom smislu navodi se Međunarodna konvencija protiv regrutovanja, upotrebe, finansiranja i obuke plaćenika iz 1989. godine, prema kojoj države članice imaju obavezu da iste odredbe ugrade u domaće zakonodavstvo.<sup>5</sup>

*Međunarodno pravo ljudskih prava* je afirmisana oblast međunarodnog prava u kojoj postoje izgrađeni mehanizmi, standardi i sistem zaštite ljudskih prava, manjinskih prava i građanskih sloboda. U skladu sa tim države, fizička i pravna lica mogu se pozivati i zahtevati mere zaštite ljudskih prava kod domaćih ili stranih privatnih kompanija. (Kontos, 2004, str. 199-238).

*Međunarodno krivično pravo* je danas veoma važna oblast koja obuhvata značajne norme iz dela materijalnog i procesnog prava. Sa stanovišta teme i posebno privatnih vojnih kompanija podsećamo da se odredbama MKP predviđaju konkretna *međunarodna krivična dela*, kojima se pak štite univerzalne ljudske vrednosti. Nadalje, posebno se promovise princip individualne (krivične) odgovornosti za međunarodna krivična dela, što je dalje razrađeno brojnim međunarodnim konvencijama kojima se kvalifikuju ova dela.<sup>6</sup> Saglasno odredbama međunarodnog prava osnovani su međunarodni krivični sudovi kao što su Stalni MKS, Haški tribunal za bivšu SFRJ i Međunarodni krivični sud za Ruandu sa ciljem da se procesuiraju odgovorni za ratne i srodne zločine i da im se izrekne zaslužena kazna. Pravnom analogijom sa ovim rešenjima pitanje odgovornosti odnosi se i na pripadnike privatnih (vojnih, bezbednosnih) kompanija koji učestvuju u ovim sukobima.

---

<sup>5</sup> The International Convention against the Recruitment, Use, Financing, and Training of Mercenaries, G.A. Res. 34, U.N. GAOR, 44th Sess., Supp. No. 43, at 590, U.N. Doc. A/44/43 (1989).

<sup>6</sup> Više: Stojanović Z, Međunarodno krivično pravo, VI izdanje, Pravna knjiga, Beograd, 2008.

*Međunarodno humanitarno pravo* je takođe istaknuta oblast međunarodnog prava koja utvrđuje pravila u pojedinim situacijama, kao što su borbene operacije, ponašanje radnika privatnih kompanija (PBK, PVK) u slučajevima međunarodnih ili građanskih konflikata, vanrednog stanja i dr. U slučaju zarobljavanja zaposleni u PK uživaju pravni status ratnih zarobljenika, ukoliko su u svojstvu civilnih pratilaca oružanih snaga. Lica u statusu civilnih učesnika u konfliktu ili plaćenika, kao pripadnici privatnih kompanija ne uživaju pravni status i zaštitu civila i može im se suditi u protivničkoj državi. (Perrin, 2006, str. 613-636)

*Međunarodno običajno pravo*, kao izvor prava u kontekstu privatne bezbednosti, ističe odgovornost država za aktivnosti nevladinih subjekata u njihovo ime i za njihov račun. To se navodi u aktu Međunarodne pravne komisije pod naslovom *Određbe o državnoj odgovornosti*, usvojen 2001. godine. Država koja angažuje PVK ili PBK je odgovorna za postupanje kompanije, ali je odgovornost ograničena prema drugim državama ali ne i prema pojedincima.

## Dokument iz Montrea

Na inicijativu Švajcarske i MKCK, u saradnji sa ekspertima iz brojnih zemalja i predstavnicima civilnog društva i kompanija, 2008.godine usvojen je poznati dokument iz Montrea. U pitanju je međunarodni dokument čija je svrha promocija i poštovanje normi *međunarodnog humanitarnog prava* (Ženevske konvencije i dodatni protokoli) i *ljudskih prava*, od strane država i pomenutih kompanija. U pogledu sistematike akt iz Montrea ima dva dela: a) prvi, posvećen međunarodno-pravnim obavezama i b) drugi, koji se tiče dobre prakse država u oblasti privatne bezbednosti.

*Međunarodno-pravne obaveze* koje se odnose na privatne kompanije (PVK i PBK) tiču se važnih pitanja, kao što su: obaveze država koje angažuju kompanije, obaveze država domaćina na čijoj teritoriji kompanije deluju, obaveze država u kojima su registrovane i ostale obaveze. Dalje se obrađuju obaveze kompanija i personala u vršenju poslova, te podvlači dužnost poštovanja obaveza prema odredbama MHP i LJP. Na istovetan način ustanovljene su obaveze prema unutrašnjem pravu koje obuhvataju krivično, poresko, radno i druga prava. Smisao je da subjekt osiguraju poštovanje međunarodnog prava, MHP, Ženevskih konvencija i dodatnih protokola, LJP i ostalih opštih vrednosti.

Deo o *dobroj praksi država u oblasti privatne bezbednosti* obrađuje, pored ostalog, pitanja delatnosti privatnih kompanija (PVK, PBK), procedure za izbor i unajmljivanje privatnih kompanija, kriterijume i uslove za izbor, kontrolu i nadzor i druga pitanja. (Romić, Pavlović, 2011, 319-332).

Glavna primedba na dokument iz Montrea odnosi se na njegovu pravnu neobaveznost, obzirom da su njegove odredbe samo upućujuće i podsećaju na sporazume iz oblasti MHP, poštovanja i zaštite LJP i međunarodnog običajnog prava. U svakom

slučaju dokument iz Montrea je dobra osnova za rad i ponašanje PVK i PBK, pre svega kada su angažovane u posebnim okolnostima kao što su oružani sukobi, vanredna stanja i drugi.

## Međunarodni Kodeks ponašanja za privatne bezbednosne kompanije

Međunarodni kodeks ponašanja za privatne pružaoce bezbednosnih usluga (*The International Code of Conduct for Private Security Service Providers - ICoC*)<sup>7</sup> je nastao takođe na inicijativu Švajcarske 2010.godine, utemeljen na osnovama MHP i međunarodnog prava o LJP. Kao osnovni ciljevi u dokumentu ističu se međunarodni standardi u oblasti privatne bezbednosti, odgovornost privatnih bezbednosnih kompanija i poboljšanje kontrole i nadzora nad njihovim radom.

*Principi i standardi* odgovornog pružanja privatnih bezbednosnih usluga jedna su od najvažnijih tekovina Kodeksa, posebno što se baziraju na normama MHP i MPLJP. Uspostavljena su dopunska pravila i garantije u pogledu upotrebe sile, zabrane mučenja, trgovine ljudima i drugim kršenjima ljudskih prava i posebne obaveze u upravljanju privatnim bezbednosnim kompanijama.

Kodeks je potpisan krajem 2010.godine, prihvatilo ga je i potpisalo tada 58 privatnih bezbednosnih kompanija (PBK) iz 15 zemalja. Kompanije su javno deklarirale da će poštovati ljudska prava, obavljati poslovne aktivnosti i obaveze u skladu sa Kodeksom. Dokument je ostao otvoren za naknadno pristupanje i do početka 2013. godine pristupilo je 464 privatnih bezbednosnih kompanija, iz 60 zemalja sveta. Potpisivanjem Kodeksa stvorena je normativna osnova za uspostavljanje standarda u radu privatnog sektora bezbednosti. Aktuelizovani su postojeći i pokrenuti novi mehanizmi i institucije u privatnom sektoru bezbednosti, među kojima su veoma značajni *efikasno upravljanje* (Upravni odbori) i spoljni nezavisni mehanizmi za *nadzor* nad primenom Kodeksa. (Nikač, 2013, str. 27-30).

Privatne bezbednosne kompanije kao potpisnice Kodeksa obavezale su se na odgovorno pružanje bezbednosnih usluga, zatim na podršku vladavini prava, poštovanju ljudskih prava i zaštitu interesa klijenata. Svrha Kodeksa je da se uspostavi opšti skup principa za privatne bezbednosne kompanije i da postave temelji za sprovođenje dogovorenih principa u opšteprihvaćene standarde.<sup>8</sup>

U okviru sistematike Kodeksa kao važnija ističu se sledeća pitanja:

- *upotreba sile* (zakonitost, gradacija, samoodbrana, zaštita života ljudi i imovine, izuzetna upotreba vatrenog oružja, izveštavanje) u skladu sa Osnov-

<sup>7</sup> Confoederatio Helvetica (CH) - Swiss Government, The International Code of Conduct for Private Security Service Providers (ICoC), Geneva, 9 november 2010.

<sup>8</sup> Swiss Government, The International Code of Conduct for Private Security Service Providers (ICoC), Geneva, 2010, p. 3.

nim principima UN o upotrebi sile i vatrenog oružja od strane službenika odgovornih za primenu zakona;<sup>9</sup>

- *pritvor i hapšenje lica* (posebni ugovori, obučenosť kadrova, građansko hapšenje i predaja policiji, procedura, poštovanje normi LjP i MHP, zabrana mučenja, okrutnih, nehumanih ili ponižavajućih postupaka ili kazni);
- *identifikacija i registracija* (načelo predstavljanja, ID kartice, registracija vozila, licenciranje, osiguranje opasnih materija);
- *kadrovi* (izbor, kvalifikacije, ugovor, nacionalni i međunarodni standardi, zabrana zapošljavanja lica mlađih od 18 godina, procedure za proveru podobnosti kandidata za prijem, KE, PE i ostale evidencije, disciplinska odgovornost, evidencije zaposlenih);
- *obuka* (osnovna, kontinuirana, teorijska i praktična, evidencije i rezultati stručnog usavršavanja);
- *vatreno oružje* (nacionalna zakonodavstva, periodično obnavljanje dozvola, procedure vezane za nabavku, nošenje i skladištenje, čuvanje i kontrolu, evidencije, identifikacija, rukovanje oružjem, poštovanje minimuma standarda iz Osnovnih principa UN o upotrebi sile i vatrenog oružja od strane lica za primenu zakona (1990), nacionalnim propisima);
- *izveštavanje o incidentima* (dokumentovanje, akteri – pripadnici PBK ili PVK, upotreba oružja ili sredstava prinude, posledice, okolnosti, interna istraga – vreme, mesto i ostalo, potencijalni svedoci, šteta, eventualna odgovornost kompanije, preduzete mere i druge relevantne okolnosti, pismeni izveštaj, konsultacije sa nadležnim JT i policijom, obaveštavanje klijenta i dr.);
- *zdravo i sigurno radno okruženje* (zaštita na radu, zabrana uznemiravanja na radnom mestu, žalbe, procedure po molbama i zahtevima trećih lica, finansijska sredstva, naknada štete u slučaju povrede, smrti ili oštećenja imovine). (Nikač, 2013, str. 27-30).

Usvajanje i primena Kodeksa je od izuzetnog značaja u oblasti privatne bezbednosti, jer nepostojanje standarda i pravila narušava vladavinu prava u ovoj i drugim oblastima.<sup>10</sup>

## Pravna regulativa Saveta Evrope

Savet Evrope je najstarija i krovna organizacija svih država starog kontinenta, bilo da jesu ili nisu članice EU. U okviru ove organizacije regulisano je više oblasti druš-

<sup>9</sup> United Nations, Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials (1990).

<sup>10</sup> The Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, Private Military Companies, Backgrounder No. 04, DCAF, Geneva, 2006, p. 6.

tvenog života i deluje nekoliko različitih organa, pa je to slučaj i u oblasti privatne bezbednosti. U funkciji teme podsetićemo na nekoliko važnih akata SE, stav Venecijanske komisije i druge važne činjenice.

- a) *Preporuka SE broj 1858* pod nazivom „*Privatne vojne i bezbednosne kompanije i erozija državnog monopola nad upotrebom sile*“, usvojena je 2009. godine na sednici Parlamentarne skupštine i njome se na poseban način ističe sektor privatne bezbednosti.<sup>11</sup>

Na početku se ističe da države više nemaju isključivi monopol nad silom i sredstvima prinude i da se kao alternativni javlja sektor private bezbednosti u društvu. Predlaže se članicama da uspostave kontrolu nad ovim sektorom i da izgrade pravni okvir za normalno funkcionisanje, koji treba da izrazi osnovne demokratske principe, standarde i vladavinu prava. Posebnu pažnju treba posvetiti zaštiti ljudskih prava od strane pripadnika privatne bezbednosti prilikom vršenja poslova, eventualnim kršenjima prava i privođenjem počinitelaca pravdi. (Gaston, E.L., 2008, str. 221-248).

Članicama je preporučeno da pristupe usvajanju konvencije ili drugog obavezujućeg dokumenta kojim bi se sistemski regulisali status, delovanje kompanija i službenika i uspostavili minimalni standardi. Kao prelazno rešenje preporučeno je da države prihvate tzv. Dokument iz Montrea (*Montreux*), posebno kada se govori o međunarodnim obavezama i dobroj praksi povodom učešća u operacijama za vreme oružanih sukoba.

- b) *Komisija za demokratiju putem prava (Venecijanska komisija)* je shodno Preporuci SE usvojila 2009.godine studiju br.531, pod istim nazivom kao inicijalni dokument. Zauzet je stav da je neophodno da se izvrši analiza legislative sektora privatne bezbednosti na međunarodnom nivou, te usvoje harmonizovana međunarodnopravna i unutrašnja (samoregulacija) rešenja za kompanije i njihov rad. (Nikač, Pavlović, 2012, str. 52-54).

Komisija je na kraju studije dala sledeće važne *preporuke* članicama Saveta Evrope:

- a) da prihvate i usvoje dokument iz Montrea, b) da revidiraju nacionalne zakone koji se odnose na registraciju i licenciranje, c) da revidiraju nacionalno krivično zakonodavstvo u smislu nadležnosti za krivična dela koje počinje pripadnici kompanija (posebno državljani) i d) da započnu razmatranja nacionalnog građanskog zakonodavstva i izjašnjenja o naplati potraživanja po osnovu naknade štete pričinjene u drugoj državi usled nepravilnosti u radu.<sup>12</sup>

<sup>11</sup> The Parliamentary Assembly of the Council of Europe, „Recommendation 1858 (2009), Private military and security firms and erosion of the state monopoly on the use of force“, Strasbourg, 2009.

<sup>12</sup> European commission for democracy through law - Venice commission, „Study no. 531 (2009), Draft report on private military and security firms and erosion of the state monopoly on the use of force“, Strasbourg, 2009, p. 15

- c) *Ostale relevantne konvencije i preporuke SE* uglavnom se odnose na zaštitu ljudskih prava, građanskih sloboda i afirmaciju načela vladavine prava. Nezakonite i vanpravne aktivnosti mogu da ugroze ili naruše zakonito i profesionalno postupanje pripadnika privatnog sektora bezbednosti, kao što su: pravo na privatnost, pravo na slobodu i bezbednost, odgovornost i zaštita potrošača, nediskriminacija, etičnost i dr.

*Konvencije* relevantne za funkcionisanje privatnog sektora su brojne i navodimo važnije, kao što su: Evropska konvencija o ljudskim pravima (čl. 3, 5, 8, 11, 14 - zabrana torture, nehumanog i ponižavajućeg postupanja, pravo na slobodu i bezbednost, privatnost, udruživanje, nediskriminacija); Konvencija za zaštitu pojedinaca u vezi s automatskom obradom ličnih podataka (čl. 5-9, obradu i postupanje), Konvencija o kontroli nošenja i posedovanja vatrenog oružja od strane pojedinaca (čl. 3, 5, 6, 8, 10) i Konvencija o pranju, traganju, oduzimanju i konfiskaciji dobara stečenih kriminalnim delovanjem (čl. 3-4).

*Preporuke* Komiteta ministara SE su takođe bitne za funkcionisanje privatnog sektora bezbednosti i navodimo važnije: Preporuka broj R15 (87) – regulisanje upotrebe ličnih podataka u sektoru policije; Preporuka broj R10 (84) – krivični dosijei i rehabilitacija osuđenika; Preporuka broj R19(91)- komunikacija sa trećim povodom ličnih podatke građana koje čuvaju javne službe; Preporuka broj R24 (84) – harmonizacija nacionalnih propisa u vezi sa vatrenim oružjem; Preporuka broj R15 (82) – uloga krivičnog prava u zaštiti korisnika usluga (potrošača); Preporuka broj R19 (87) – prevencija organizovanog kriminala; Preporuka broj R 21 (2003) – partnerstvo u prevenciji kriminala; Preporuka broj R10 (2000) – pravila ponašanja za javne službenike; Preporuka broj R10 (2001) – Evropska pravila o policijskoj etici. (Born H., Caparini M., Cole E., 2007, str. 8–13).

Konvencije SE su obavezujuće za članice koje ih ratifikuju, dok preporuke imaju samo savetodavni karakter.

## Pravna regulativa Evropske unije

Pravna regulativa privatne bezbednosti u okviru Evropske unije je posebno važna oblast za zemlje aplikante za prijem u EU, zatim privatne bezbednosne kompanije i države naslednice nekadašnje SFRJ. Međutim, oblast privatne bezbednosti nije u potpunosti i na jedinstven način regulisana propisima EU, već se rešenja razlikuju od zemlje do zemlje. Uporednopravni prikaz je otežan i usled činjenice da zemlje članice nemaju identičan istorijski razvoj, kulturu i pravnu tradiciju, pa saglasno tome ni jedinstveni pojam i sadržinu privatne bezbednosti koju čine poslovi, subjekti i drugi elementi. (Weber T., 2002, p. 4-6).

*Kategorizacija* pravne regulative u oblasti privatne bezbednosti u EU izvršena je po više kriterijuma, zavisno od autora i konkretne države. Tako se po osnovu stepena

restriktivnosti pravnih normi vrši gradacija na: a) države sa najrestriktivnijim propisima (Belgija, Španija, Luksemburg), b) države sa najmanje restriktivnim propisima (V. Britanija, Nemačka) i c) države srednjeg nivoa regulative (Francuska, Italija, Holandija).<sup>13</sup> Cilj kategorizacije nije samo da se izvrši uvid u nivo opštosti normi država članica, već u izgradnji budućih standarda za harmonizaciju normi EU u ovoj oblasti.<sup>14</sup>

U okviru EU deluju dve veoma važne *organizacije* za poslove sektora privatne bezbednosti: UNI-Evropa<sup>15</sup> i Konfederacija evropskih službi bezbednosti.<sup>16</sup> Delovanje ovih organizaciju u EU je usmereno pre svega na promociju minimalnih uslova i standarda za poslovanje privatnih bezbednosnih kompanija. Na njihovu inicijativu usvojeno je nekoliko dokumenata o važnim pitanjima iz oblasti privatne bezbednosti, kao što su licenciranje, obuka i trening, pravila ponašanja pripadnika privatnog sektora bezbednosti. (Rosemann N., 2008, p.15).

*Poslovi* sektora privatne bezbednosti u državama EU su relativno slični i sistematizuju se u sledeće kategorije zaštite: a) *javnih mesta i objekata* (elektrane, vojne instalacije, aerodromi, luke, parlamenti, instalacija i održavanje alarma i video nadzora - CCTV<sup>17</sup>), b) *imovine, vrednosti i transport novca i dragocenosti*, i c) *lica*, tj. poslovi *bodyguarda*. (Nikač, 2013, str. 34-36).

Države članica EU svojim unutrašnjim propisima detaljnije regulišu različita pitanja iz oblasti sektora privatne bezbednosti, kao što su: kriterijumi za rad (vlasništvo, kompanije, zaposleni), obuka i edukacija osoblja, ovlašćenja (posebno upotreba vatrenog oružja), odnosi SPB sa policijom, kontrola i nadzor i dr.

Ukratko, smisao i sadržaj pravne regulative sektora privatne bezbednosti u EU je uspostavljanje i izgradnja standarda u ovoj oblasti, zatim razvoj profesionalne etike i kodeksa ponašanja, povećanje nivoa usluga i ugleda sektora privatne bezbednosti i njegovih pripadnika.

<sup>13</sup> Šire: Brion&Kaminski, Izveštaj o pravnoj regulisanosti sektora privatne bezbednosti u EU, 2001.

<sup>14</sup> Šire: De Waard, Jaap, „The Private Security Industry in an International Perspective“, European Journal on Criminal Policy and Research, vol 7, no 2, 1999, pp. 143–174.

<sup>15</sup> Šire: <http://www.union-network.org/unieuropaN.nsf/Index?OpenPage>.

<sup>16</sup> Šire: <http://www.coess.org>. Confederation of European Security Services – CoESS je osnovana 1989. godine na inicijativu više organizacija i kompanija za privatnu bezbednost iz Evrope, kao krovna evropska asocijacija za nacionalne organizacije privatne bezbednosti. Osnovni cilj je zaštita interesa organizacija privatne bezbednosti i harmonizaciji normi nacionalnih zakonodavstava. Organizacija okuplja 34 države starog kontinenta i to: 28 zemalja članica Evropske unije i 6 drugih evropskih zemalja (Srbija, BiH, Makedonija, Norveška, Švajcarska, Turska).

<sup>17</sup> CCTV je skraćenicu od engleskih reči „closed circuit television“, što u prevodu znači sistem zatvorene televizije. CCTV je deo integralnog sistema tehničke zaštite objekata i on ima tri osnovne funkcije: osmatranje, snimanje i odvrćanje. Najvažniji elementi sistema zatvorene televizije su kamere, prenosni putevi, monitori i uređaji za snimanje i reprodukciju slike.

## BEZBEDNOSNA ZAŠTITA LICA, IMOVINE I POSLOVANJA NA TERITORIJI NEKADAŠNJE SFRJ

### Normativno-pravna rešenja u nekadašnjoj SFRJ, osvrt

Kao što je poznato nakon II svetskog rata na prostorima nekadašnje SFRJ (FNRJ) uspostavljen je jednopartijski komunistički sistem i identično društveno-političko uređenje, koji je tokom vremena evoluirao ka socijalističkom uređenju i pretrpeo druge promene. U pogledu društveno-ekonomskog poretka situacija je bila identična i sistem se menjao od dirigovane državne privrede, preko samoupravljanja i na kraju do tržišne ekonomije zemlje u tranziciji.

Bezbednosna zaštita imovine, lica i poslovanja je pratila navedene faze u istorijskom razvoju nekadašnje SFRJ, tako da se može reći da postoji *periodizacija u razvoju sektora FTO*. Tako u početnom periodu postoji snažna državno-pravna regulativa, zatim sledi faza relativne pravne uređenosti ove oblasti i, na kraju, etapa potpunog odsustva zakona i ukidanja dotadašnjih normi bez pravne zaštite subjekata. (Bošković, Keković, 2000, str. 14-18).

*Zakon o narodnoj miliciji*<sup>18</sup> je najstariji pravni izvor u oblasti bezbednosti u novijoj istoriji nekadašnje Jugoslavije. Istim propisom je u okviru Narodne milicije (NM) formirana *Industrijsko zavodska narodna milicija (IZNM)*, kao posebna grana milicije zadužena za čuvanje imovine u industrijskim preduzećima, zavodima i ustanovama. IZNM je imala u svom opisu poznate poslove FTO i široka ovlašćenja (čl.14), obzirom da je osnivanje ove grane milicije vršeno u privrednim subjektima od opšteg značaja. Strogo su bili predviđeni uslovi koji su se odnosili na prijem na rad, školovanje, prestanak službe, odgovornost (krivična, prekršajna, disciplinska, materijalna) i dr.

*Zakon o organima unutrašnjih poslova* (1951.) je zamenio prethodni propis i njime je prestala sa radom IZNM, ali je nastao pravni vakum u oblasti službi obezbeđenja. Ubrzo je donet novelirani *Zakon o organima unutrašnjih poslova* (1956)<sup>19</sup> kojim su propisani zadaci narodne milicije, pre svega utvrđeni na opštem nivou. Pripadnici milicije imali su zadatak da neposredno štite društvu i ličnu imovinu, dok je upotreba vatrenog oružja u vršenju ovih poslova bila izuzetak u slučajevima odbijanje napada na objekat koji se štiti ili na imovinu veće vrednosti. *Pravilnik o službi obezbeđenja imovine, privrednih organizacija i ustanova*<sup>20</sup> je najvažniji podzakonski akt donet u tom periodu (1963.) sa ciljem da se unificira sistem bezbednosne zaštite ovih subjekata, ujednači praksa u postupanju i obezbedi nadzor organa unutrašnjih poslova.

<sup>18</sup> Zakon o Narodnoj miliciji („Službeni list FNRJ“, br.101/46).

<sup>19</sup> Zakon o organima unutrašnjih poslova, („Službeni list FNRJ“, br. 30/56).

<sup>20</sup> Pravilnik o službi obezbeđenja imovine, privrednih organizacija i ustanova, („Službeni list FNRJ“, br. 5/63).

Nakon poznatih događaja na IV Plenumu SKJ (1966.) i smena čelnika službe unutrašnjih poslova (državne bezbednosti) usledile su promene u sektoru bezbednosti. Promene propisa u oblasti unutrašnjih poslova usledile su naredne godine i to na svim nivoima, pa se otišlo u drugu krajnost i organi i službe bezbednosti svedeni su na opštinske sekretarijate pod jakim uticajem lokalnih moćnika. Pravna regulativa službe zaštite lica, imovine i poslovanja preduzeća je izuzeta iz nadležnosti organa unutrašnjih poslova, pa je u potpunosti skoro prešla u ingerencije preduzeća. Međutim, decentralizacija je imala kontraefekat, jer je policiji praktično onemogućen ulazak u krug preduzeća, osim po pozivu i u slučajevima požara i akcidenata.

*Zakon o osnovama društvene samozaštite* je donet 1973. godine i njime je dalje razvijan tada aktuelni koncept društvene samozaštite. (Nikač, 2012, str. 50-52). Obzirom da je u to vreme dominantna društvena svojina propis je afirmisao sistem zaštite ovog oblika svojine, a važio je sve do 1986. godine. Odredbama zakona regulisani su organizacija, prava i dužnosti službe obezbeđenja, dok su sva preduzeća morala da imaju organizovanu službu zaštite a ostala organizacije i zajednice uređenu službu FTO objekata.<sup>21</sup> Od važnijih odredaba podsećamo na obavezu samozaštite (čl. 10), ovlašćenja (čl. 10-14), naoružanje (čl. 12), kaznene odredbe i druga rešenja. (Javorović B., Šečković J., 1987, str. 26-28).

*Zakon o sistemu društvene samozaštite* koji je donet 1986. godine zamenio je prethodni propis koji je prestao da važi. Najvažnija novele odnose se na mogućnost da se u sprovođenju mera FTO koriste usluge registrovanih agencija za vršenje poslova fizičke i tehničke zaštite objekata i sredstava, kao i da dve ili više organizacija (organa) mogu zajednički organizovati vršenje poslova fizičke zaštite objekata i sredstava. Donekle su proširena ovlašćenja službi neposrednog fizičkog obezbeđenja, kao što su utvrđivanje identiteta lica i druga ovlašćenja. U vezi načina upotrebe vatrenog oružja od strane lica koja neposredno vrše poslove fizičkog obezbeđenja, to ovlašćenje je preneto na republički organ nadležan za unutrašnje poslove.<sup>22</sup>

*Zakona o prestanku važenja određenih zakona i drugih propisa* (1993)<sup>23</sup> je donet 1993. godine kada je već otpočeo proces raspada nekadašnje SFRJ, kojim je prestao da važi i gore navedeni *Zakon o sistemu društvene samozaštite*. Nepostojanje normi je dovelo do pravne praznine i velike nesigurnosti u radu pripadnika službi FTO, posebno u pogledu primene ovlašćenja, vatrenog oružja i ostalih pitanja.

<sup>21</sup> *Zakon o osnovama društvene samozaštite*, („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 39/73).

<sup>22</sup> *Zakon o sistemu društvene samozaštite*, („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 14/86).

<sup>23</sup> *Zakon o prestanku važenja određenih zakona i drugih propisa*, („Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 18/93).

## Pravna regulativa privatne bezbednosti u ex YU republikama

Nakon raspada nekadašnje zajedničke države SFRJ novostvorene države, bivše jugoslovenske republike, pristupile su donošenju propisa u pojedinim oblastima i, s tim u vezi, i u oblasti fizičke zaštite imovine, lica i poslovanja. U svim nekadašnjim republikama prihvaćen je preovlađujući **proevropski koncept savremene privatne bezbednosti**, koji obuhvata privatno obezbeđenje i detektivsku delatnost. Razlike postoje u pogledu pravne tehnike i sistematike ovih oblasti u jednom, dva ili više zakona, kao i u obimu podzakonske regulative. Neke druge suštinske razlike nisu posebno istaknute, što je normalno, jer se radi o identičnim pitanjima samo u različitim ambijentalnim uslovima.

Zajednička crta je da su ovi i drugi propisi doneti u veoma teškom ekonomskom ambijentu, nakon raspada zajedničke države i tragičnih posledica rata i oružanih sukoba. Pored velikog broja stradalih, izbeglih i ogromne materijalne štete po sve narode i zajednice na ovim prostorima, veoma je prisutna kohezija u kriminalnom miljeu u regionu i dalje povezivanje organizovanih kriminalnih grupa. Iz tih razloga je i sektor privatne bezbednosti veoma važan subjekt u aktivnostima suzbijanja svih oblika ataka na imovinu, život i druge vrednosti građana.

## Pravna regulativa privatne bezbednosti u Republici Sloveniji

Bezbednosna zaštita imovine, lica i poslovanja u Sloveniji i njena pravna regulativa nisu podrobnije razmatrani u ovom tekstu, jer poznato je da je ova zemlja još od 2004.godine ravnopravni član EU i da je u pravnom sistemu Brisela. Slovenija je morala još u pristupnim pregovorima i kasnije da harmonizuje svoje norme sa propisima EU, pa se to naravno odnosilo i na oblast privatne bezbednosti. To bez obzira koliko nema jedinstvenih normi u ovoj oblasti i po svim pitanjima u EU, ali sve zemlje članice primenjuju minimalne standarde u sektoru privatne bezbednosti koji su napred navedeni.

Podsećamo da je pre ulaska u EU, još u procesu pridruživanja i stabilizacije, Slovenija donela nekoliko važnih propisa u pomenutoj oblasti. Tako su usvojeni *Zakon o privatnoj bezbednosti* (Zakon o zasebnem varovanju in obveznom organiziranju službi varovanja),<sup>24</sup> *Zakon o detektivskoj delatnosti* (Zakon o detektivski dejavnosti)<sup>25</sup> i dr. Pre toga je pod okriljem Privredne komore Slovenije, u okviru Udruženja detektiva Slovenije, usvojen veoma važan podzakonski akt *Kodeks detektivske etike*.<sup>26</sup> Nakon toga, usled novih ambijentalnih i drugih okolnosti, 2011.godine usvojene su novele

<sup>24</sup> Uradni list Republike Slovenije, št. 32/94 i št.212-05/03, Ljubljana.

<sup>25</sup> Uradni list Republike Slovenije, št. 32/94, Ljubljana.

<sup>26</sup> Kodeks poklicne etike – Detektivska Zbornica Republike Slovenije, Ljubljana.

u ovoj oblasti i doneti novi *Zakon o privatnom obezbeđenju*<sup>27</sup> i *Zakon o detektivskoj delatnosti*.<sup>28</sup>

Radi implementacije ovih i drugih zakona u Sloveniji je doneto nekoliko podzakonskih akata u ovoj oblasti, kojima se bliže regulišu pojedina pitanja. Uglavnom, kao članica EU Slovenija primenjuje sve pozitivnopravne propise EU u ovoj i komplementarnim bolastima.

## Pravna regulativa privatne bezbednosti u Republici Hrvatskoj

Bezbednosna zaštita imovine, lica i poslovanja u Hrvatskoj je u velikoj meri bila identična rešenjima kao u ostalim nekadašnjim YU republikama, a sada nezavisnim državama. Nakon osamostaljenja, Republika Hrvatska je učinila prvi pokušaj institucionalnog i celovitog uređenja ove oblasti 1996. godine usvajanjem *Zakona o zaštiti osoba i imovine*. Međutim, pomenuti zakon je u dva navrata menjan, jer je Hrvatska već ušla u proces evrointegracija i stoga je morala da harmonizuje svoje norme sa propisima EU. Poznato je da je ovaj proces završen 01.07.2013. godine, kada je Hrvatska i zvanično postala 28. po redu država članica Evropske unije.

U toku procesa prodruživanja EU, na osnovu ranije potpisanog Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SPP), Hrvatska je preuzela obavezu da ovu oblast uredi po standardima EU i nakon toga je još 2003.godine donet tada novi *Zakon o privatnoj bezbednosti i zaštiti*.<sup>29</sup> Cilj promena je bio ne samo da se da se ova važna oblast uredi normativno, već i da se aktuelni propisi harmonizuju sa pravom EU i da se na učini konkurentnom pred naletom stranih kompanija na novo tržište.

Posle usvajanja Zakona o privatnoj bezbednosti i zaštiti u Hrvatskoj na pravnoj snazi je ostalo još nekoliko podzakonskih akata iz prethodnog perioda, koji su po mišljenju stručnjaka postali anahroni novim okolnostima i zahtevima poslovanja u oblasti privatne bezbednosti.<sup>30</sup> Naravno, ubrzo je usledila normativna inicijativa i predlozi podzakonskih akata u okviru nove legislative. Usvojeno je nekoliko podzakonskih akata u oblasti privatne bezbednosti u Hrvatskoj, kao što su *Pravilnik o izobrazbi i stručnom ispitu za zaštitare i čuvare*,<sup>31</sup> *Pravilnik o uvjetima i načinu polaganja te programu stručnog ispita za zaštitara-tehničara*<sup>32</sup> i dr.

Prema raspoloživim saznanjima privatna bezbednost u republici Hrvatskoj je srodna identičnim poslovima kao i u ostalim ex YU republikama, sa napomenom da su

<sup>27</sup> Uradni list Republike Slovenije (Zakon o zasebnom varovanju (ZZasV-1)), št. 17/2011, Ljubljana.

<sup>28</sup> Zakon o detektivskoj delatnosti (ZDD-1),2011., Ljubljana.

<sup>29</sup> „Narodne novine“, broj 68/03, 31/10, 139/10, Zagreb.

<sup>30</sup> Više: „SALW and Private Security Companies in South Eastern Europe: A cause or effect of insecurity?, Second edition, SEESAC, Belgrade, 2005.

<sup>31</sup> „Narodne novine“, broj 103/04, 21/07 i 86/08, Zagreb.

<sup>32</sup> „Narodne novine“, broj 161/04, 87/08, Zagreb.

Hrvastka i Slovenija u značajnoj prednosti kao ravnopravni članovi EU. U pogledu vrste, obima i karakteristika u pitanju su poslovi fizičkog obezbeđenja, tehničkog obezbeđenja, zaštite gotovog novca i transporta, ugradnje i održavanja alarmnih i drugih sistema za prevenciju od provala, ličnu zaštitu, zaštitu od požara i drugi komplementarni poslovi.

Dodajemo da su ostalim zakonskim odredbama i podzakonskim aktima podrbonije regulisana ostala pitanja iz oblasti private bezbednosti i to: kriterijumi za rad kompanija, vlasnika i zaposlenih, odgovorni organi, obuka i edukacija osoblja, identifikacija, ovlašćenja, upotreba vatrenog oružja i drugih sredstava prinude, saradnja sektora privatne i javne bezbednosti, kontrola i nadzor nad sektorom privatne bezbednosti i dr.

### Pravna regulativa privatne bezbednosti u Republici Crnoj Gori

Bezbednosna zaštita imovine, lica i poslovanja u Crnoj Gori je prema problematici identična ostalim ex YU republikama, sada nezavisnim državama. Pored činjenice da je bila u zajedničkoj državi Crna Gora ima identične bezbednosne probleme, ambijentalne činioce i srodnu kulturu, tradiciju, jezik i druge atribute. Na identičan način su postavljeni i odgovori društva, odnosno države i njenih organa i sektora privatne bezbednosti.

Sektor privatne bezbednosti u Crnoj Gori je normativnopravno regulisan odredbama više zakona, među kojima se po značaju izdvajaju: *Zakon o zaštiti lica i imovine*<sup>33</sup>, *Zakon o detektivskim agencijama* i *Zakon o oružju*. Pored „matičnih“ zakona od ostalih propisa u Crnoj Gori od posebnog značaja za oblast privatne bezbednosti su *Zakon o nacionalnim i stručnim kvalifikacijama*,<sup>34</sup> zatim *Pravilnik o načinu osposobljavanja, programu i načinu polaganja stručnog ispita za vršenje poslova zaštite lica, imovine i dobara*,<sup>35</sup> *Pravilnik o načinu postupanja lica u vršenju fizičke zaštite lica, imovine i dobara* i dr. (Čolović V, 2010, str. 113-115). Ovim i ostalim propisima detaljnije su regulisana pojedina standardna važna pitanja, kao što su: kriterijumi za rad kompanija, vlasnika i osoblja, odgovorni organi, obuka i edukacija, identifikacija, ovlašćenja, upotreba vatrenog oružja i drugih sredstava sile, saradnja privatnog i javnog sektora bezbednosti (policije), kontrola i nadzor nad privatnim sektorom bezbednosti i dr.<sup>36</sup>

Sektor privatne bezbednosti u Crnoj Gori je pruža standardne usluge iz ove oblasti kao i ostale firme u drugim ex YU republikama. Prema sadržini i vrstama poslova

<sup>33</sup> „Službeni list RCG“ br.29/05, Podgorica.

Do usvajanja Zakona o zaštiti lica i imovine i stupanja na pravnu snagu u maju 2005. godine, oblast privatne bezbednosti u RCG je bila uređena ranijim Zakonom o društvenoj samozaštiti (1974) i njegovim novelama (1983).

<sup>34</sup> „Službeni list RCG“ br. 80/08, Podgorica.

<sup>35</sup> „Službeni list RCG“ br. 7/06, Podgorica.

<sup>36</sup> Šire: Milić S, Intervju, Uprava policije Crne Gore, Podgorica, 02.02.2012. godine.

izvršena je njihova sistematizacija u tri grupe poslova, usluga i delatnosti: a) obezbeđenje stambenih, poslovnih i drugih objekata i imovine od uništavanja, krađe i drugih oblika štetnog delovanja; zaštita prirodnih dobara i životne sredine; tehničko obezbeđenje objekata i imovine projektovanjem, ugradnjom i održavanjem alarmnih, audio i video sistema i centrala, kao i drugih tehničkih sistema koji imaju za cilj sprečavanje ulaska neovlašćenih lica u objekat ili na prostor koji se obezbeđuje; b) obezbeđenje lica od ugrožavanja njihovog života, fizičkog i psihičkog integriteta, privatnosti i ličnih prava, i obezbeđenje stvari u transportu (pratnja novca, vrednosnih papira, dragocenosti i dr.) i c) održavanje reda na javnim okupljanjima.<sup>37</sup>

### Pravna regulativa privatne bezbednosti u Republici Makedoniji

Bezbednosna zaštita imovine, lica i poslovanja u Makedoniji je u velikoj meri identična kao i u ostalim ex YU republikama, uz izražavanje specifičnosti Makedonije kao multietničke zajednice. Nakon etničkih sukoba krajem 2001. godine pokrenut je proces transformacije i reorganizacije policije, pa je deo zaposlenih bio tehnološki višak u MUP RM i morao je da potraži drugo zaposlenje. To je bila šansa za sektor privatne bezbednosti u nastajanju, koji je apsorbovao deo stručnih kadrova iz policije i drugih službi. Deo iskusnijih kadrova je napustio redove policije i prešao na rad u sektor privatne bezbednosti.

Poslovi privatne bezbednosti u Makedoniji su regulisani odredbama više propisa, a među njima po značaju se ističu *Zakon o aktivnostima lične i imovinske bezbednosti* (Zakon o bezbednosti) i *Zakon o oružju*. (Gerasimovski S., 2011, str. 326-340).

Sektor privatne bezbednosti u Makedoniji pruža standardne usluge u ovoj oblasti koje podrazumevaju poslove i delatnosti, kao što su: fizičko obezbeđenje banaka i finansijskih institucija, obezbeđenje hotela, obezbeđenje kulturnih manifestacija, obezbeđenje industrije/proizvodnje, obezbeđenje zdravstvenih institucija, praćenje, lokalno obezbeđenje i obezbeđenje prilikom dolaska lica, komercijalno obezbeđenje i sl. Pojedine kompanije pružaju usluge instalacije i održavanja alarminih i srodnih sistema, PPZ, CCTV, elektronske zaštite artikala i kontrolu pristupa. Tu su i poslovi obezbeđenja vrednosti, transporta novca, savetodavne (konslating) usluge, procena bezbednosti, projektovanje sistema obezbeđenja i dr. Pored osnovnih usluga pojedine kompanije pružaju klijentima i privatne detektivske usluge.

Propisi u oblasti privatne bezbednosti u Makedoniji regulišu standardna pitanja iz oblasti rada kao što su: kriterijumi za rad (kompanije, vlasnici, personal, odgovorna lica i organi), obuka i edukacija osoblja, identifikacija, ovlašćenja, saradnja sektora privatne i javne bezbednosti, kontrola i nadzor na privatnim sektorom bezbednosti

<sup>37</sup> Tako na pr. kompanija Security Guard Montenegro deli poslove u tri sektora: 1) usluge bezbednosti, 2) javne usluge i 3) fizičko i tehničko obezbeđenje. Kompanija Guard Popovic Security pruža sledeće usluge: zaštitu objekata i pojedinaca; transport novca i dragocenosti; pratnju i zaštitu vozila; instalaciju alarmnih sistema; video nadzor; sistem za obezbeđivanje novca i kancelariju za istrage.

i dr. Posebno navodimo da je dosta dobro rešenje u RM da su MUP i Komora za bezbednost glavna regulatorna tela za privatni sektor bezbednosti u Makedoniji.<sup>38</sup>

## Pravna regulativa privatne bezbednosti u Bosni i Hercegovini

Bezbednosna zaštita imovine, lica i poslovanja u Bosni i Hercegovini je formalno-pravo artikulisana donošenjem nekoliko zakona na nivou entiteta i delimično za teritoriju Distrikta Brčko, što je učinjeno počev od 2002. godine i dalje. Po značaju se izdavaju više propisa kao što su Zakon o agencijama za obezbeđenje lica i imovine i privatnoj detektivskoj delatnosti u *Republici Srpskoj*,<sup>39</sup> Zakon o agencijama za zaštitu ljudi i imovine u *Federaciji Bosne i Hercegovine*,<sup>40</sup> dok je 2004. godine usvojen Zakon o agencijama za osiguranje lica i imovine i privatnoj detektivskoj delatnosti u *Brčko Distriktu BiH*.<sup>41</sup> Posle toga usledile su novele propisa u ovoj oblasti počev od 2008. godine i dalje (2012.), pa su usvojeni sledeći zakonski tekstovi: **Zakon o agencijama za obezbeđenje lica i imovine i privatnoj detektivskoj djelatnosti RS**,<sup>42</sup> **Zakon o agencijama i unutrašnjim službama za zaštitu ljudi i imovine FBiH**<sup>43</sup> i dr.

Novi zakonski propisi u BiH i njenim entitetima doprineli su da se u velikoj meri uredi oblast privatne bezbednosti koja je veoma osetljiva. Zakonskim odredbama detaljnije su uređena mnoga važna pitanja, kao što su: uslovi za osnivanje kompanija (preduzeća) za obezbeđenje lica i imovine, prava i obaveze pripadnika privatnog obezbeđenja i privatnih detektiva, obuka pripadnika privatnog (fizičko-tehničkog) obezbeđenja i privatnih detektiva, nadzor nad radom preduzeća (kompanija, firmi) za obezbeđenje lica i imovine i dr. Pored sistemsko-pravnih pitanja u dobroj meri uređena su i ostala posledična pitanja od značaja za svakodnevni rad i poslovanje, kao što su: kriterijumi za rad (preduzeća, vlasnici, zaposleni), odgovorna lica, obuka i deukacija, identifikacija osoblja, ovlašćenja pripadnika, upotreba sredstava prinude, saradnja sektora privatne i javne bezbednosti (policija) i dr.

Podsećamo da je za implementaciju zakona u entitetima i Distriktu Brčko doneto više **podzakonskih akata**, pa navodimo nekoliko značajnijih i to: Pravilnik o obuci i načinu polaganja stručnog ispita za pripadnike fizičkog i tehničkog obezbeđenja i privatnog detektiva,<sup>44</sup> Pravilnik o legitimaciji pripadnika obezbeđenja i detektiv-

<sup>38</sup> Confederation of European Security Services, Private Security Services in Europe - CoESS Facts & Figures, Fische Macedonia, p. 81.

<sup>39</sup> "Službeni glasnik Republike Srpske" br. 50/02, 92/05 i 91/06, Banja Luka.

<sup>40</sup> "Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" broj 50/02, Sarajevo.

<sup>41</sup> "Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine" br. 27/04, 15/05 i 37/05.

<sup>42</sup> "Službeni glasnik Republike Srpske", broj 4/2012, Banja Luka.

<sup>43</sup> Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 78/2008, Sarajevo.

Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 78/2008, Sarajevo.

<sup>44</sup> „Službeni glasnik Republike Srpske”, br. 85/12, Banja Luka.

skoj legitimaciji,<sup>45</sup> Pravilnik o obuci za sticanje sertifikata o fizičkoj ili tehničkoj zaštiti ljudi i imovine<sup>46</sup> i drugi akti.

Mišljenja smo da je stanje i kretanje privatne bezbednosti u BiH - entitetima RS i FBiH i Distriktu Brčko nesporno odraz celokupnog složenog stanja u BiH, posebno nakon tragičnih oružanih sukoba i katastrofalnih posledica koje je rat ostavio po stanovništvo, privredu i infrastrukturu. Verujemo da će nakon protoka određenog vremena i poboljšanja ekonomske, političke i društvene situacije u BiH biti boljitaka i u važnoj oblasti privatne bezbednosti. Nadamo se da će i ovaj sektor biti revitalizovan i izgrađen po univerzalnim standardima razvijenog sveta (SE, EU), te da će biti komplementarana potrebama privrede u oporavku i ostvarenja profita.

### Pravna regulativa privatne bezbednosti u Republici Srbiji

Bezbednosna zaštita imovine, lica i poslovanja u Srbiji je tek nedavno artikulisana usvajanjem novih propisa krajem 2013. godine, kada su doneti *Zakon o privatnom obezbeđenju* i *Zakon o detektivskoj delatnosti*.<sup>47</sup> Privatna bezbednost u Srbiji je dugo vremena pre toga bila u pravnom interregnumu više od dve decenije, jer kako je navedeno 1993. godine ukinuta grupa propisa i do nedavno ova oblast nije bila regulisana posebnim propisima.

- a) U prethodnom periodu oblast privatne bezbednosti u Srbiji bila je regulisana normama *alternativnog* („sporednog“) *zakonodavstva*, tačnije propisima koji nisu bili matični za ovu oblast. Tako su bazična statusno-pravna pitanja kao što su osnivanje kompanija, registracija, statusne promene i dr. bila regulisana Zakonom o preduzećima i srodnim (privrednim) propisima. U ovim uslovima privatne bezbednosne kompanije pružale su standardne usluge kao što su: obezbeđenje imovine, transporta novca i drugih vrednosti, obezbeđenje lica i privatne detektivske usluge. (Petrović P., 2008, str. 72–85). U odustvu matičnih normi od značaja za rad PBK u ovom periodu bilo je još nekoliko propisa: Zakon o oružju i municiji<sup>48</sup>, Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama,<sup>49</sup> Zakon o okupljanju građana<sup>50</sup>, Zakon i Uredba o klasifikaciji delatnosti<sup>51</sup> i dr.

<sup>45</sup> „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 19/2003, Banja Luka.

<sup>46</sup> „Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj 54/2002, Sarajevo.

<sup>47</sup> „Službeni glasnik RS“ br. 104/13, Beograd.

<sup>48</sup> „Službeni glasnik RS“, br. 9/92, 53/93, 67/93, 48/94, 44/98, 39/03, 85/05 - dr. zakon, 101/05 - dr. zakon i 27/11 – US, Beograd

<sup>49</sup> „Službeni glasnik RS“, br. 67/03, 101/05, 90/07, 72/09 - dr. zakon i 111/09, Beograd..

<sup>50</sup> „Službeni glasnik RS“ br. 51/92, 53/93, 67/93 i 48/94, „Službeni list SRJ“, br. 21/01 – SUS, Beograd

<sup>51</sup> Zakon o klasifikaciji delatnosti („Službeni glasnik RS“ br. 104/09) i Uredba o klasifikaciji delatnosti („Službeni glasnik RS“ br. 54/2010), Beograd

*Zakon o oružju i municiji (ZOOM)* je i pored svih osporavanja u velikoj meri pomogao rad policije, pravosudnih organa i sektora privatne bezbednosti u suzbijanju nasilja u Srbiji ratnih i poratnih godina. To se posebno odnosi na krivičnih dela izvršena upotrebom (pretnjom) vatrenog oružja i sa elementima nasilja, jer je ovaj propis dugo bio jedina brana nasilnicima pored aktuelnih normi krivičnog zakonodavstva (KZ, ZKP, dr.). Odredbama ovog zakona regulisana su važna pitanja nabavke, držanja, nošenja i druga u veoma osetljivoj oblasti naoružanja, pa s tim u vezi i poslovanja subjekata iz sektora privatne bezbednosti.<sup>52</sup>

*Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama* je propis koji je donet kao i u ostalim zemljama u okruženju, sa namerom da se suzbije huliganizam kao nova pošast modernog društva i odgovornost za uspešnu organizaciju sportskih manifestacija podeli između organizatora i države. Odredbama ovog priopisa u Srbiji su donekle regulisana pitanja iz oblasti privatne bezbednosti, kao što su redarska služba, ovlašćenja, obaveze učesnika i dr. I pored velikog broja izmena i dopuna ovaj zakon je pružio normativno-pravno uporište za rad celokupnog sektora bezbednosti, pa valja nastaviti sa njegovom implementacijom i uz uvažavanje dobre prakse i pozitivnih stranih iskustava.

*Zakon o klasifikaciji delatnosti i Uredba o klasifikaciji delatnosti* doneta na osnovu tog zakona nisu propisi klasičnog bezbednosnog karaktera, ali su bili od velikog značaja u nedostatku propisa iz oblasti privatne bezbednosti. Pomenutim propisima izvršena je u klasifikacija poslova privatne bezbednosti u nomenklaturi poslova, pa su poslovi privatne bezbednosti bili svrstani u okviru sektora administrativne i pomoćne uslužne delatnosti pod br.80 pod nazivom „zaštitne i uslužne delatnosti“. U ovu grupu su svrstane brojne usluge i to: istražne i detektivske usluge, obezbeđenje i patroliranje, prikupljanje i prevoz novca, dokumenata i ostalih vrednosti, elektronski alarmni sistemi (protivprovalni, protivpožarni, daljinsko nadgledanje, postavljanje, održavanje) i dr. (Nikač Ž., 2013, str. 50-66).

*Nacionalni standardi* u oblasti privatnog obezbeđenja u Srbiji postavljeni su ranije i bili su od velike pomoći u nedostatku matičnih propisa. U oblasti privatne bezbednosti standardi su artikulirani preko nadležnog republičkog organa - Instituta za standardizaciju RS, koji je spona sa Međunarodnom organizacijom za standardizaciju (ISO).<sup>53</sup> U očekivanju normativnog uređenja privatne bezbednosti, sa ciljem povećanja kvaliteta usluga i profesionalizacije, u skladu sa međunarodnim standardima doneti su sledeći nacionalni standardi iz oblasti bezbednosti lica, imovine i poslovanja: a) SRPSA.L2.001:2008, Društvena bezbednost - Usluge

<sup>52</sup> Ilustracije radi, ZOOM je bio pravni osnov za kontrolu kompanije za privatno obezbeđenje „Lupus“, vi supruge glavnog optuženog (M. Ulemeka zv Legija) za atentat na pok premijera Srbije dr Z. Đinđića. Tada su pripadnici PU Beograd MUP RS oduzeli veliki broj dugih cevi od predstavnika ove agencije.

<sup>53</sup> Šire: Keković Z. i drugi, Procena rizika u zaštiti lica, imovine i poslovanja, Centar za analizu rizika i upravljanje krizama, Beograd, 2011, str. 92-97.

privatnog obezbeđenja – Rečnik,<sup>54</sup> b) SRPSA.L2.002:2008, Društvena bezbednost - Usluge privatnog obezbeđenja – Zahtevi i uputstvo za ocenjivanje usaglasenosti<sup>55</sup> i c) SRPSA.L2.003:2010, Društvena bezbednost - Procena rizika u zaštiti lica, imovine i poslovanja.<sup>56</sup>

Dodajemo da su pre donošenja novih propisa u oblasti privatne bezbednosti u Srbiji od velikog značaja je bila podzakonska regulativa, pa su tako u okviru kompanija usvajani brojni *interni opšti i pojedinačni akti*.<sup>57</sup>

- b) Tranzicija sektora državne (nacionalne, javne) bezbednosti u Srbiji je počela izdavanjem Resora državne bezbednosti iz sastava MUP RS i osnivanjem Bezbednosno-informativne agencija (BIA).<sup>58</sup> Nakon toga je usledila transformacija Resora javne bezbednosti MUP RS i osnovana je *Direkcija policije*, shodno građanskopravnom konceptu policije koja obavlja klasične policijske poslove preko linija rada u sedištu i teritorijalnih jedinica policije.<sup>59</sup> Reforma državnog sektora bezbednosti u Srbiji je zaokružena transformacijom vojnih organa bezbednosti, pa su formirane Vojno-bezbednosna agencija (VBA) i Vojnoobaveštajna agencija (VOA).<sup>60</sup> U Srbiji je takođe osnovana *Komunalna policija*,<sup>61</sup> koja je zadužena za održavanje komunalnog reda i srodna pitanja. *Savet za nacionalnu bezbednost* je krovna institucija sektora bezbednosti, na njegovom čelu je predsednik Republike i SNB kreira bezbednosnu politiku.<sup>62</sup>

*Sektor privatne bezbednosti* je ostao poslednji u nizu čija transformacija je započeta, ali nije dovršena do kraja zbog različitih razloga i problema usled bitno izmenjenih okolnosti u zajednici. *Zakonodavne inicijative* u oblasti privatne bezbednosti u periodu od 2000 do 2013. godine su bile brojne, a što je zavisilo od

<sup>54</sup> SRPSA.L2.001:2008, Društvena bezbednost - Usluge privatnog obezbeđenja – Rečnik, („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 104/2008).

<sup>55</sup> SRPSA.L2.002:2008, Društvena bezbednost - Usluge privatnog obezbeđenja – Zahtevi i uputstvo za ocenjivanje usaglasenosti, („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 07/2009).

<sup>56</sup> SRPSA.L2.003:2010, Društvena bezbednost - Procena rizika u zaštiti lica, imovine i poslovanja, („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 92/2010).

<sup>57</sup> Kao eksterni pravni akti navode se opšti pravni propisi sadržani u zakonima, pravilnicima i naredbama nadležnih organa i stručnih ustanova, donetim u okvirima zakonskih ovlašćenja. Kao interni pravni akti navode se statut privrednog društva, pravilnik o radu FTO, odluka o poslovnoj tajni, procedure rada FTO, naredbe, radni nalozi).

Šire: Milošević M, Fizičko-tehničko obezbeđenje i protivpožarna zaštita, Zbirka propisa, Glosarijum, Beograd, 2006, str. 15–17.

<sup>58</sup> Zakon o BIA, „Službeni glasnik RS“ br. 42/02 i 111/09

<sup>59</sup> Zakon o policiji, „Službeni glasnik RS“ br. 101/05, 63/09-US i 92/11.

<sup>60</sup> Zakon o VOA i VBA, „Službeni glasnik RS“ br. 88/09.

<sup>61</sup> Zakon o komunalnoj policiji, „Službeni glasnik RS“ br. 51/09.

<sup>62</sup> Odluka o Savetu za nacionalnu bezbednost RS, Službeni glasnik RS, br. 50/07.

Uredba o osnivanju Kancelarije Saveta za nacionalnu bezbednost, Službeni glasnik RS, br. 12/09.

predlagača, odnosa snaga u zajednici i interesa da se ova oblast uredi. U pomenutom periodu je bilo više predloga propisa u oblasti privatne bezbednosti, pa hronološki navodimo: a) *Nacrt zakona o fizičko-tehničkom obezbeđivanju*, predlagač MUP RS, Beograd, 2002. godine, b) *Model zakona o privatnoj delatnosti obezbeđenja*, predlagač Centar za civilno-vojne odnose (CCVO), Beograd, 2006. godine, c) *Zakon o privatnoj delatnosti obezbeđenja lica i imovine i detektivskoj delatnosti*, predlagač LEX – Liga eksperata, Beograd, 2006. godine i d) *Zakon o privatnoj delatnosti obezbeđenja, samozaštitnoj i detektivskoj delatnosti*, predlagač Udruženje preduzeća za fizičko-tehničko obezbeđenje (FTO), Beograd, 2007. godine. (Unijat J., 2008, str. 88-99).

c) *Novi propisi u oblasti privatnog obezbeđenja* doneti su u Srbiji kako je navedeno krajem 2013.godine kada su usvojeni Zakon o privatnom obezbeđenju i Zakon o detektivskoj delatnosti. U pitanju su propisi koji su doneti po identičnom modelu kao i u ostalim zemljama u okruženju i posebno u bivšim YU republikama. U Srbiji su takođe usvojena dva odvojena teksta zakona po proevropskom konceptu, a osnovni razlog je slična, ali ipak različita oblast koja se uređuje ovim propisima.

*Zakon o privatnom obezbeđenju* je dosta duži (91 član), ima 12 odeljaka i u pogledu pravne tehnike relativno skladne kompozicije. U tekstu propisa navode se poslovi privatnog obezbeđenja (procena rizika, zaštita lica i imovine, održavanje reda na javnim skupovima, sistemi tehničke zaštite, obezbeđenje transporta novca i dr), sa napomenom da shodno čl.7 nisu dozvoljeni poslovi posredovanja i naplate potraživanja („reketiranje“). U zakonu se dalje navode važnija poglavlja u kojima se obrađuju sledeće oblasti: licence (prema oblastima), način vršenja poslova privatnog obezbeđenja (fizička i tehnička zaštita, transport novca, redari, kontrolni centar, samozaštita), ovlašćenja službenika (provera identiteta, pregled lica i predmeta, upozorenje i naređenje, privremeno zadržavanje lica, upotreba sredstava prinude-vezivanje, fizička snaga, vatreno oružje, upotreba dresiranih pasa), označavanje i predstavljanje, evidencije, zaštita podataka, nadzor, kaznene odredbe i prelazne i završne odredbe.<sup>63</sup>

*Zakon o detektivskoj delatnosti* je dosta kraći (41. član), ima 6 odeljaka i tekstualno je relativno jezgrovit. U tekstu propisa navode se uslovi za obavljanje detektivske delatnosti koji su srodni uslovima iz Zakona o privatnom obezbeđenju, ali je razlika u pogledu oblasti rada, posebno školske spreme detektiva (VSS) i još nekim specifičnim elementima. Dalje slede ovlašćenja (obrada podataka, ugovor, legitimacija, vatreno oružje, način prikupljanja podataka), nadzor, evidencija i zaštita podataka, kaznene odredbe i, na kraju, završne i prelazne odredbe.<sup>64</sup> U tekstu ovog propisa izražena su standardna rešenja koja smo imali prilike da vidimo u tekstovima srodnih propisa ex YU republika i drugih zemalja u okruženju, jer je isti pripremljen po preovlađujućem proevropskom modelu.

<sup>63</sup> „Službeni glasnik RS“ br. 104/13, Beograd.

<sup>64</sup> „Službeni glasnik RS“ br. 104/13, Beograd.

## ZAKLJUČAK

*Privatna bezbednost* je nesumnjivo važan deo sistema bezbednosti i kao podsistem integralni deo sistema svake od zemalja. Sektor privatne bezbednosti *zapošljava* veliki broj ljudi u svakoj zemlji, a to je slučaj i sa nekadašnjim jugoslovenskim republikama sada nezavisnim državama na Balkanu. U pogledu kategorizacije poslova u pitanju su *izuzetno važni poslovi* i radni zadaci koje obavljaju pripadnici sektora privatne bezbednosti, koji su istina manje složeni od klasičnih policijskih poslova ali veoma obimni. Upravo je iz tih razloga i angažovanje pripadnika sektora privatne bezbednosti veoma važno, jer se osim zaposlenja ljudi na ovaj način značajno *rasterećuju policija i drugi državni organi*.

U referatu je dat relativno solidan uporednopravni prikaz pravne regulative privatne bebednosti na prostorima nekadašnje *SFRJ*, koji su danas regulisani uglavnom po standardima SE i EU kao razvijenog dela sveta. Usvojena rešenja u ex YU republikama su uglavnom dosta slična i po modelu koji je preovlađujući u SE, EU i razvijenom svetu.

Deo teksta autori su posebno posvetili *Republici Srbiji* koja je nedavno usvojila nove propise u oblasti privatne bezbednosti, posle više od dve decenije i po idetičnom modelu kao ostale zemlje iz okruženja. Donošenje ovih propisa posle dugo vremena je veliki iskorak, jer je ova obast bila dugo u pravnom interegnumu. U narednom periodu od 6 meseci sledi donošenje podzakonskih akata za implementaciju ovih zakona, sa našom nadom da će isti biti doneti na vreme i da će biti komplementarni potrebama zajednice.

Mišljenja smo da u primeni propisa postoji realna opasnost od preteranog normativizma, birokratije i odsustva senzibiliteta za potrebe privrede, zajednice i građana. Prve značajnije ocene novih propisa u Srbiji i novela u ostalim republikama biće moguće naknadno, jer njihova implementacija de facto još nije otpočela i nadamo se dobrim početnim rezultatima.

## Literatura

1. Born H., Caparini M., Cole E., *Regulating Private Security in Europe: Status and Prospects, Policy Paper* - No. 20, DCAF, Geneva, 2007, str. 8-13.
2. Bošković M., Keković Z., *Obezbeđenje lica, imovine i poslovanje preduzeća, VŠUP*, Beograd, 2000, str. 14-18.
3. Čolović V, *Pravo zemalja u regionu*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2010, str.113-115.
4. Daničić M., Stajić Lj., *Privatna bezbjednost, Visoka škola unutrašnjih poslova*, Banja Luka, 2008, str. 14-20.

5. Gaston E. L., „Mercenarism 2.0? The Rise of the Modern Private Security Industry and Its Implications for International Humanitarian Law Enforcement“, *Harvard International Law Journal*, Volume 49, Number 1, 2008, str. 221–248.
6. Gaćinović R., Klasifikacija bezbednosti, Časopis „*Nauka, Bezbednost, Policija*“ br.02/07, Beograd, 2007, str. 3-23
7. Gerasimoski S., „The development of private security in Republic of Macedonia: contradictions and possibilities“, In: Mojanoski, Cane (Ed.), *Security in the post-conflict (Western) Balkans: transition and challenges faced by the Republic of Macedonia*, Volume II, Skopje, 2011, str. 326–340.
8. Javorović B., Šečković J., *Komentar zakona o osnovama društvene samozaštite*, Narodne novine, Zagreb, 1987, str. 26–28.
9. Keković Z., Teorija sistema bezbjednosti, *Fakultet za bezbjednost i zaštitu*, Banja Luka, 2009, str. 72-74.
10. Kontos A., Private security guards: Privatized force and State responsibility under international human rights law, *Non-State Actors & International Law*, Vol. 4, Issue 3, 2004, str. 199–238.
11. Kržalić A., *Stanje privatne sigurnosti u BiH*, Centar za sigurnosne studije, Sarajevo, 2009, str. 10-13.
12. Mijalković S., Nacionalna bezbednost, *Kriminalističko-policijska akademija*, Beograd, 2009, str. 85-90.
13. Milošević M., *Fizičko-tehničko obezbeđenje i protivpožarna zaštita*, Zbirka propisa, *Glosarijum*, Beograd, 2006, str. 15–17.
14. Nikač Ž., Privatna bezbednost i detektivska delatnost: novi propisi u Republici Srbiji, *Poslovni biro*, Beograd, 2013, str.11-16.
15. Nikač Ž., Pavlović G., Pravo privatne bezbednosti, *Kriminalističko-policijska akademija*, Beograd, 2012, str. 1-10.
16. Nikač Ž., Policijski podsistem sistema bezbednosti, u: Keković Z, *Sistemi bezbednosti*, hrestomatija, *Fakultet bezbednosti*, Beograd, 2007, str. 79–95.
17. Nikač Ž., *Koncept policije u zajednici i početna iskustva u Srbiji*, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 2012, str. 50–51.
18. Pavlović G., Pravo privatne bezbjednosti–uporedna studija, *Defendologija centar za bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja*, Banja Luka, 2011, str. 21-23.
19. Pavlović G., Privatna bezbjednost u Evropskoj Uniji – pravni aspekti i aktuelno stanje, *Bezbjednost Policija Građani*, godina VII, broj 1-2, Banja Luka, 2011, str. 181-192.
20. Perrin B., „Promoting compliance of private security and military companies with international humanitarian law“, *International Review of the Red Cross*, Vol. 88, No. 863, September 2006, str. 613-636
21. Petrović P., „Kontrola i nadzor privatnog sektora bezbednosti“, U: Stojanović S (Ur.), *Privatne bezbednosne kompanije u Srbiji - prijatelj ili pretnja?*, Centar za civilno vojne odnose, Beograd, 2008, str. 72-85.
22. Romić M., Pavlović G., „*Neki aspekti odgovornosti država za akcije privatnih vojnih kompanija*“, *POLITEIA*, broj 2, 2011, str. 319-332.

23. Rosemann, Nils, *Code of Conduct: Tool for Self-Regulation for Private Military and Security Companies*, *Occasional Paper*, No. 15, DCAF, Geneva, 2008.
24. Schulz S., Yeung C., *Private Military and Security Companies and Gender*, DCAF, Geneva, 2005, str. 1-3.
25. Talijan M., „Prve ustanove privatne bezbednosti (policije) u Srbiji, u: *Privatna bezbednost – stanje i perspektive*“, u: Zbornik radova, *Privatna bezbednost – stanje i perspektive*, Fakultet za pravne i poslovne studije, Novi Sad, 2008, str. 40-62.
26. Weber T., *A comparative overview of legislation governing the private security industry in the European Union*, CoESS/UNI Europa, Birmingham, 2002, str. 4-6.
27. „Službeni glasnik Republike Srbije“ br. 104/13, Beograd, 2013.
28. Unijat J. „Uporedna analiza četiri modela zakona o privatnoj delatnosti obezbeđenja u Srbiji“, U: Stojanović S (Ur.), *Privatne bezbednosne kompanije u Srbiji - prijatelj ili pretinja?*, Centar za civilno vojne odnose, Beograd, 2008, str. 88-99.

## REGULATORY PRIVATE SECURITY IN THE FORMER YUGOSLAVIA, WITH EMPHASIS ON THE RECENT CHANGES IN SERBIA

### **Abstract:**

*The subject of this paper is a partial comparative legal analysis of the legislation in the field of private security in the former Yugoslavia, namely the former Yugoslav republics and now independent states, with special emphasis on the recent new regulations in the Republic of Serbia. In terms of methodology, the work is dominated by legal methods - normative and parallel with respect to other methods of scientific research. In terms of systematic work in the introduction to the first gives an overview of the concept of security and subsystem private security and security operators to protect persons and property and their activity. Next follows a review of the major international legal sources of private security, as well as international law, the International Code of Conduct for Private Security Companies, legal rules and regulations of either the EU. In terms of systematic work in the introduction to the first gives an overview of the concept of security and subsystem private security and security operators to protect persons and property and their activity. Next follows a review of the major international legal sources of private security, as well as international law, the International Code of Conduct for Private Security Companies, legal rules and regulations of either the EU. The central part of the paper takes up a presentation on the legal basis of security protection of people and property in the former Yugoslavia, then in the former Yugoslav republics as independent states, and today, finally, the recently adopted regulations in the Republic of Serbia. Serbia was the only country within the former state to adopt regulations governing the private Security - Law on Private Security and the Law on Detective Activity. In a further period of six months is expected to adopt bylaws for the implementation of the regulations, followed by evaluation of initial experiences in the implementation of the rights of private security norms.*

**Key words:** private security, CoE and EU, the Law of private security in the former Yugoslavia, ex Yugoslav republics and new regulations in Serbia.